

ION POPESCU-GREACA, UN STRĂLUCIT AGRONOM ȘI PUBLICIST BOTOȘĂNEAN

IOAN MAXIMIUC

I. O viață așa cum a fost ...

1. Ce ușor uităm!

Istoriografia este uneori nedreaptă cu o seamă de categorii sociale. Pentru scriitori, fie și mai puțin valoroși, chiar cu astfel de mențiuni, deloc măgulitoare, se găsesc consemnări în dicționarele de profil, ba adesea câte un student în pană de subiecte de diplomă, îi consacră un studiu, iar mai târziu și o teză de doctorat! Dacă se întâmplă ca odrasla să fie cu oarece susținere financiară, lucrarea apare și între coperti impozante, văzând lumina tiparului ca monografie.

N-am să citez aici cazuri anume, ele sunt la îndemâna oricui. Cert este că nu la fel se petrec lucrurile cu personalități de mărime medie din alte domenii, oricum importanți cel puțin cât „*Cichindeal gură de aur, Mumulean glas cu durere, Pralea firea cea întoarsă, Daniil cel trist și mic*“ ... Și dacă așa se petrec lucrurile cu personalități din multe domenii, în ceea ce-i privește pe agronomi, soarta lor li-i și mai vitregă.

Sigur, faptul n-a putut trece neobservat și pe la începutul secolului, agronomii se îngrijeau singuri să nu le fie trecută cu vederea viața și activitatea, editându-se la câțiva ani odată almanahuri – cum a fost cel realizat de *Pagini Agrare și Sociale* – care, pe lângă utile sfaturi și diverse informații, cuprindea sintetic date despre toți agronomii, uneori și despre cei care aveau numai școala inferioară de agricultură.

După războiul al doilea, almanahurile de agricultură s-au editat cu altfel de persoane, pe care, de bună seamă, nu-i cazul să le amintesc. Mai încoace, în perioada postdecembristă, editorilor de almanahuri nu le-a ajuns hârtia să cuprindă și să etaleze părțile, de obicei, ascunse ale corpului uman, încât nici de

data aceasta personalitățile din rândul agronomilor n-au aflat un tratament mai bun. Așa se face că despre un agronom cum a fost Ion Popescu-Greaca, care vreme de aproape jumătate de secol s-a ocupat de destinele agriculturii din nordul țării nu veți afla nimic în Dicționarul enciclopedic (1971) ba nici în Enciclopedia agricolă (Ed. Științifică și Enciclopedică, 1988) sau în alte lucrări de specialitate. Și aceasta cu toate că el însuși a fost un prolific publicist, colaborator la editarea de enciclopedii – cum se va vedea – concomitent cu un bun agronom pe tărâmul practicii ceea ce l-ar fi îndreptățit la un plus de atenție.

Fără să credem că prin aceasta vom face o reparație totală, considerăm că cel puțin vremelnic, din moment ce totul e supus uitării, vom arunca o rază de lumină peste lumina ce s-a stins...

2. Un fiu al satului în serviciul sătenilor

Deși mă simt îndemnat să încep cu ideile și concepția generală care i-au dominat viața și activitatea lui Ion Popescu-Greaca, nu mă voi abate de la stilul consacrat al lucrărilor cu caracter monografic.

Agronomul de excepție care avea să devină Ion Popescu s-a născut în sat, în Greaca, o comună din fostul județ Ilfov, azi ținând de Giurgiu, în familia unor agricultori. Tatăl său se numea Iancu, nume curat românesc, iar mama Dobra, poate provenind dintre bulgarii din zonă dar poate tot dintre români, spiritul de imitare a numelor străine fiind destul de vechi la noi.

Iancu Popescu nu era însă un agricultor oarecare. El făcuse studii ce i-ar fi dat dreptul să profeseze preoția. Dar nu a profesat-o niciodată. El s-a ocupat temeinic de agricultură, pentru că avea pământ bun pe malul Dunării, ținea la vremea aceea și o livadă, care nu era lucru puțin în epocă. E drept, duminica și de sărbători, desigur și în alte împrejurări ce impuneau ritualuri religioase, Iancu se afla la biserică, alături de preotul satului slujind ca dascăl.

Ion Popescu-Greaca s-a născut în ziua de 20 octombrie 1885, deci cam în aceeași epocă istorică cu Enescu și Sadoveanu, în aceeași atmosferă de sfârșit de secol cu frământări sociale și politice de afirmare a idealului național românesc, de unitate statală, de dezvoltare economică.

Școala primară a urmat-o în satul natal aproximativ între anii 1892–1897. Părinții săi, desigur, cu posibilități materiale bune, oameni cu deschidere pentru învățătură, îl trimit apoi la una din cele mai de seamă școli ale timpului din București – la liceul „Gheorghe Lazăr”, pe care îl urmează între anii 1896–1903. De menționat că trimiterea lui la învățătură în București a fost facilitată

de faptul că Iancu Popescu – tatăl, avea acolo un alt fiu – Vasile, care locuia pe str. Depărățeanu 26, se vede, nu prea departe de liceu, mort în 1916.

În 1903, la absolvirea liceului, țăranul provenind din mediul rural, ce opțiune mai bună putea avea decât școala de agricultură? La Herestrău („Fierăstrău“, cum figurează în unele publicații ale vremii) funcționa Școala Superioară de Agricultură, devenită apoi Academia de Științe Agricole, cu un prestigiu consolidat de cei aproape 50 de ani de activitate, cu profesori de renume. Așa se face că la sfârșitul studiilor liceale se îndreaptă către această școală, pe care avea să o absolve în 1908, ca șef de promoție. Aici, cu știința lui remarcabilă de a-și face prieteni, și-a apropiat mulți colegi de care va rămâne legat peste ani.

La scurtă vreme după ce devine diplomat al acestei Academii îl aflăm, desprins de București, chemat de glasul interior al dorinței sale de afirmare, tocmai în extremitatea nordică a țării la Pilipăuți–Lunca, județul Dorohoi, azi sat care se numără printre cele răpite din trupul României prin Tratatul Ribbentrop–Molotov. Acolo, începând din 1908 (de la 15 octombrie) și până în 1912

(la 31 martie) funcționează ca profesor și director al Școlii practice de agricultură. Școala respectivă, din capul locului, i-a conferit un statut de vază prin partea locului.

Că avea un statut deosebit printre localnici și era cunoscut și apreciat ne-o confirmă însăși faptul că s-a apropiat de o persoană atât de importantă în zonă, cu o onorabilitate deosebită, cum era d-l Gh. Cucu, negustor și proprietar (n. 1848), care cu soția sa, Ecaterina Cucu a construit biserica din Dobrinăuți (azi Hapăi) – Vf. Cîmpului (1888–1892) și Căminul de bătrâni din Dorohoi (1910) pe care l-a și dotat adecvat (Ambele ctitorii ale sale există și astăzi în funcțiune, și-i de menționat că în fața căminului de bătrâni din Dorohoi se află și o statuie a acestei personalități, după aprecierea plasticienilor, destul de reușită). Ei, bine, această personalitate găsește de cuviință că-i poate da în căsătorie lui Popescu-Greaca (inginerul de 25 de ani) pe fiica lui Aglaia, „minoră, de ani 16“, cum glăsuiește actul de căsătorie din 22 ianuarie 1911 încheiat la orele trei post meridiene“, la Primăria Dorohoi.

Spirit întreprinzător, cu mare mobilitate de gândire și acțiune, stimat și iubit de colegi, cu mulți prieteni și apropiați dintre oamenii de rând, Popescu-Greaca trece cu ușurință de la o activitate la alta, îndeplinește concomitent mai multe atribuții. Așa se face că între 1 martie 1912 și 15 februarie 1914 îl aflăm exercitându-și profesiunea în calitate de administrator agronom și agronom regional la Casa rurală Darabani – Dorohoi și Casa rurală a județului Dorohoi,

instituții cu importante funcții în propulsarea economiei sătești la vremea respectivă.

Epitropia Institutului „Nicolae Sofian“ din Botoșani, căruia îi aparținea și Școala din Pilipăuți–Lunca, unde funcționase cu câțiva ani în urmă tânărul inginer agronom ca profesor și director apelează la serviciile sale din nou. De data aceasta îl solicită și îl numește, începând cu 15 februarie 1914 profesor și director la Școala practică de agricultură din Bălușeni, care, de asemenea, îi aparținea. (În trecut fie spus, la Institutul Sofian, între epitropi se afla cel care avea să fie numit mai târziu de către legionari „printrul roșu“, d-l Scarlat Callimachi, publicist de marcă).

Bălușenii, între cele două războaie a fost un centru prestigios de educație pentru agricultori. Acolo au fost înființate și au funcționat printre primele obști de exploatare a pământului și-i posibil ca ideia să-i fi aparținut lui Greaca. De altfel și până astăzi vechea școală a rămas sediul de asociație agricolă.

3. Când din țară „rămăsese numai un colț“

La școala din Bălușeni l-a prins și războiul, în timpul căruia n-a fost eliberat din funcție (cu toate că a fost mobilizat – concentrat la 31 iulie 1914 și demobilizat la 31 martie 1918) post pe care îl deține ca atare pînă la numirea sa, la 1 aprilie 1918 ca șef al Regiunii agricole Sulița–Botoșani. (La activitatea militară ne vom referi separat). Între 15 aprilie și 31 decembrie 1918 funcționează ca șef de cancelarie la Consiliul agricol Botoșani iar între 1 ianuarie și 31 decembrie 1919 îndeplinește funcția de Consilier agricol al Județului Botoșani.

După cum se vede, în acele zile grele pentru țară, când, așa cum scria el undeva „rămăsese din țara noastră numai un colț și n-a lipsit mult să nu mai rămâie nimic“, spiritul organizatoric și capacitatea tehnică a specialistului agricol Ion Popescu-Greaca au fost chemate să rezolve problemele complexe ale aprovizionării armatei, ale asigurării semințelor și efectuării însămânțărilor într-o zonă vitală pentru existența României, ale cărei principale forțe și însăși inima sa fusese permutată vremelnic în Botoșani, Dorohoi și Iași.

În prag de an nou, 1919, la locuința din Botoșani, str. Armeană 40, pe care și-o cumpărase (cea primită drept dotă în Dorohoi, str. Jâjiei, nr. 54 o vânduse) a avut o surpriză – o scrisoare sosită pe numele lui (adresa nr. 16.776/1918) din partea Ministerului Agriculturii și Domeniilor – Direcția Agriculturii și Viticulturii: „Având în vedere că pentru pregătirea lucrărilor referitoare la expropriere este nevoie de elemente tehnice bine pregătite; ... că inspectorii generali actuali care funcționează sub autoritatea acestui Minister, precum și

celelalte organe care depind de Casa Centrală a Cooperăției și Împroprietăririi nu sunt suficiente pentru pregătirea și conducerea lucrărilor urgente ce trebuie executate din punct de vedere agricol pe teren; ... ținând seama de urgența ce trebuie pusă în pregătirea acestor lucrări de teren, am anota a vă face cunoscut că prin deciziunea ministerială nr. 18.853/918 sunteți numit pe ziua de 1 ianuarie 1919 consilier agricol județean al județului Botoșani.

Cum în județul dvs. există d-l V. Rizescu inspector agricol, D-sa va continua a funcționa sub autoritatea directă a acestui Minister ca ajutor al dvs., potrivit deciziunilor în vigoare, ocupându-se în deosebi cu aplicarea Legii Învoielilor Agricole. Plata salariului lunar convenit dvs. este de 990 lei plus cheltuielile de deplasare când veți fi chema în interesul serviciului, care se fixează la 30 lei pe zi ...

Pentru că lucrările la care sunteți chemați a colabora sunt de o extremă importanță și urgență și luând în considerațiune că nu sunteți la curent cu toate chestiunile referitoare, vă rugăm ca de urgență să vă prezentați la Minister spre a vi se da toate instrucțiunile necesare pentru ca apoi să mergeți la județul unde sunteți repartizat în primele zile ale lunii ianuarie 1919 pentru a lua postul în primire“.

4. La originea unor decizii cu caracter de pionerat

În calitatea de consilier agricol al județului Botoșani se ocupă de pregătirea și aplicarea reformei agrare în județul Botoșani până la sfârșitul lui 1919. Bine cunoscută activitatea sa aici, însă cineva – un prieten (îl avea la Minister pe bunul său coleg G. Cipăianu, cu care colaborase în diferite împrejurări) ori poate chiar singur se gândește să se ducă pe locurile unde s-a născut. Așa se face că pe 30 decembrie 1919 la Botoșani, din partea directorului general G. Cipăianu din Ministerul Agriculturii se recepționează pe adresa lui Popescu-Greaca următoarea telegramă:

„Fiind transferat pe 31 decembrie 1919 la Consilieratul Agricol Ilfov, predați serviciul D-lui Al. Ciulei înlocuitorul dv., încheind convenitele acte“.

Pe vrute, pe nevrute, s-a prezentat la post, deși în mod curent declara că „având nevastă moldoveancă, am devenit moldovean“.

Desigur, poate într-un entuziasm de moment, reîntâlnindu-se cu prieteni vechi v-a fi fost mulțumit la început. Acasă, la Botoșani, îi rămăsese nu numai familia ci și anumite proiecte la care gândise de multă vreme și încă neînfruptate. Printre ele se afla acel celebru proiect în epocă, realizat cu ing. Alexandru Ciulei (avea o proprietate în Plopenii Mici, comuna Ungureni, unde vechiul conac mai există – și a cărui fiică s-a căsătorit cu celebrul agronom Gh.

Ionescu Sișești). Este vorba de canalul de translaire a Siretului în Sitna, pentru a aproviziona cu o sursă constantă de apă populația Botoșanilor, precum și eventualele industrii. Așa numitul „canal Ciulei“, început între cele două războaie la vest de Bucecea, mai putea fi văzut cu câțiva ani în urmă. E de presupus că ideea celor doi ingineri se afla într-o fază înaintată de elaborare la data respectivă și cum să nu îți fie drag un asemenea proiect, care, în cele din urmă a fost înfăptuit după război într-o variantă îmbunătățită, prin conductă, Botoșaniul fiind printre puținele localități din țară unde apa ajunge în oraș fără cheltuieli de energie, prin cădere liberă (la Bucecea altitudinea la care se află Siretul este de 270 m iar altitudinea Botoșanilor este de 130 m).

Se gândea, probabil, la vremea ceea – era un gând temerar – să introducă în practica agricolă irigațiile. Oare nu cu acest gând se întoarce acasă la sfârșitul lui martie 1920? Între el și proprietarii fabricii de zahăr din Ripiceni trebuie să fi avut o discuție prealabilă pe o astfel de temă din moment ce, într-o prioritate absolută pentru zonă, el introduce pe un teren din vecinătatea fabricii chiar irigațiile la cultura sfeclei de zahăr. (Ca un fapt particular, tot el pune la punct și un sistem de drenaj în zonă, în vecinătatea fabricii, pentru un teren de fotbal – sistem care funcționează și astăzi excelent).

Fabrica aceasta nu era una oarecare. Potrivit informațiilor de care dispunem, în campaniile de vârf absorbea peste 1000 de brațe de muncă. Producția în 24 de ore era de 200 tone de zahăr rafinat. În 1913, de exemplu, la această fabrică s-au prelucrat nu mai puțin de 65.000 tone de sfeclă cu o producție de 7000 tone de zahăr. La vremea când Popescu-Greacă s-a angajat la fabrică, aceasta era una din cele mai moderne din țară și aparținea de o companie străină – Miellassaux et C^{ie} iar titulatura pe actele eliberate lui Popescu-Greacă scria așa:

„RIPICENI“ – societate anonimă română de „Fabrici și rafinării de zahăr, spirt, acid carbonic și cherestea“ cu capital „deplin vărsat“ de 200.000.000 lei, plus 50.000.000 lei fond de rezervă.

La această fabrică, inginerul Popescu-Greacă a îndeplinit funcțiile: șef și „Director al Culturii de Sfeclă“, funcții exercitate în două perioade: între 1 aprilie 1920 și 16 martie 1921, precum și între 1 ianuarie și 30 iunie 1922. În intervalul 16 martie – 31 decembrie 1921 a funcționat în calitate de consilier agricol al județului Dorohoi (numire survenită prin Înalt Decret Regal, nr. 980/21) care se pare că nu i-a convenit și își dă dimisia, revenind la Ripiceni. Totuși, în intervalul cât a lucrat la Dorohoi a dobândit, prin decizia ministerială (nr. 9594/29 iulie 1921), calitatea de Consilier Agricol clasa I.

5. Confirmări ale măiestriei profesionale

Postul de la Ripiceni îl cedează în favoarea funcției de Agronom Inspector clasa III-a în Direcțiunea Generală a Casei Centrale a Cooperăției și Împroprietăririi sătenilor, care i s-a acordat de la 1 iulie 1922 și unde era rugat să se prezinte „cât mai neîntârziat posibil“.

Aceste pendulări, dimisii și promovări arată o personalitate puternică, conștientă de valoarea sa, care își dorește locul cuvenit în branșa sa; nu se lasă purtată de valurile întâmplării. La începutul anului 1922 depune o cerere de înscriere în Corpul Agronomilor iar în 3 martie anul următor primește o comunicare potrivit căreia (prin Decretul Regal 5607/18 dec. 1922) a fost încadrat „în Secția I-a cu gradul de Agronom Inspector, clasa I“. Comunicarea i se face chiar sub semnătura celei mai mari autorități agronomice românești din toate timpurile – Gh. Ionescu Sișești, pe atunci director general al DGA. „Comisiunea plenară pentru propuneri de numiri și înaintări, instituită pe lângă Casa Centrală a Împroprietăririi“, în ședința din 24 iunie 1924, îl declară „Definitiv în funcțiune“, de la 1 ianuarie 1924. Începând cu 1 ianuarie 1925 este confirmat în post în gradul de Agronom Inspector General. Curând avea să fie numit și în funcția de membru în Consiliul Superior Tehnic al Agriculturii ce funcționa în Ministerul de profil dintre cele două războaie mondiale.

Problemele care se puneau în coordonarea agriculturii în diverse zone ale țării erau mari și complexe iar pentru a le rezolva se cereau oameni competenți. În aceste condiții, de la 1 ianuarie 1930 a fost chemat să îndeplinească funcția de „Inspector al Îndrumării la Secțiunea agriculturii și reformei agarare din Directoratul Cernăuți“.

6. Cu ordin de evacuare ...

La timpul respectiv, din Directoratul Cernăuți făceau parte întreaga Bucovină de Nord, județele Hotin, Dorohoi, Botoșani, Rădăuți, Suceava și Fălțiceni. Cine știe însă din ce motive însă, la numai patru luni de la numire, Ministerul revine asupra deciziei și, pe baza unui raport de anchetă întocmit de către inspectorul general D. Voiculescu, este „transferat în interese de serviciu și în aceeași calitate“ pe ziua de 3 mai 1930 la Directoratul ministerial Timișoara (nr. 7). Nu trec însă nici două luni și la 4 iulie 1930 îi revine comunicarea precum că a fost transferat pe ziua de 1 iulie 1930 de la Sărviciul agriculturii și domeniilor de pe lângă Directoratul VII Timișoara, în aceeași calitate, la Directoratul II Cernăuți.

Cu intermitența menționată, Popescu-Greaca a funcționat la Cernăuți aproape 14 ani. Avea domiciliul într-o casă din str. General Mircescu nr. 4 (numele străzii din vremea aceea) și aici și-a crescut și educat copiii, a trăit cele mai multe din satisfacțiile profesionale și familiale.

Cernăuțiul l-a părăsit în baza ordinului de evacuare primit în martie 1944, mutându-se la Curtea de Argeș (pentru o lună de zile), apoi la București, unde a rămas la post în Ministerul Agriculturii, ca director, figurând în această calitate în fișierul președinției Consiliului de Miniștri, post din care s-a pensionat în anul 1945.

La sfârșit de carieră revine în Botoșani. Avea aici o casă, pe fosta str. Primărici, apoi Regian Maria, iar actualmente str. St. Luchian 7, cumpărată în locul celei vândute de pe str. Armeană 40. Aici locuia cu soția sa, Aglaia, o bună gospodină și mamă desăvârșită, împărțind cu ea bucuriile și tristețile, de care s-a despărțit la 6 noiembrie 1946 când dânsa a plecat prima dintre cei vii.

Rămas singur, pensia nu și-a înțeles-o ca o retragere definitivă din activitate. Atât cât l-au ținut puterile și pe cât i-a fost permis a continua să activeze în cadrul corpului agronomic local până la sfârșitul vieții, survenită în martie 1948.

Mutat la odihna de veci, pentru neodihna cu care și-a înțeles trecerea prin viață, pentru exemplul de dăruire dovedit de-a lungul atâtor lungi și frământați ani merită să ne aplecăm cu respect asupra moștenirii scrise, a tezaurului de idei pe care ni le-a lăsat cu gândul curat că nimic nu se naște din nimic, că la temelia a ceea ce zidim azi se așează fapta înaintașilor.

Dar ce anume se află la temelia formării sale? Cu ce gânduri, cu ce idei opera Popescu-Greaca? Acestea sunt întrebări la care vom căuta răspuns în rândurile ce urmează.

II. Progresul agricol mereu se dezvoltă între aceleași coordonate

1. La întâile izvoare.

Format la Herestrău, unde se mutase în 1869 prima vatră de învățământ agricol românesc înființată la Pantelimon încă în 1852, într-o perioadă în care această școală ajunsese la maturitate (din 1886, acolo se organizează și o bază didactică modernă – Stațiunea Agronomică era întâia instituție de cercetare). Ion Popescu-Greaca beneficiază din start de o bună pregătire teoretică și practică.

La 1 iunie 1903, când a fost sărbătorit semicentenarul școlii de la Herestrău (amânat cu un an, probabil, din cauza marelui incendiu ce-i mistuise

acareturile în 1902), aceasta dăduse de-acum 538 absolvenți (în medie, anual, câte 11 absolvenți), cu profesori ce aveau un bun renume, între care și prețitul agronom Vlad Cârnă-Munteanu (m. la 18.XI.1903, la 45 de ani).

La îndemână va fi avut și studiat *Analele Stațiunii Agronomice*, care începuseră să apară din 1904, publicând rezultatele întâlnirilor cercetări agricole de la noi (Să menționăm aici, că în calitate de student practicant, Ion Popescu-Greaca trebuie să fi lucrat în câmpul experimental (29 ha) ce i se repartizase de către Ministerul Agriculturii Stațiunii și respectiv Școlii de la Herăstrău, unde se executau:

„I. Experiențe cu varietăți recunoscute ca bune, cu îngrășăminte chimice și asolamente“;

II.–III. Parcele mici cu varietăți de plante străine și indigene pentru plantele noi introduse și selecționate;

IV. Înmulțirea a 2–3 varietăți de plante selecționate, în vederea producerii semințelor și răspândirii lor în țară“; (citată după Gh. Anghel-Vatra de la Herăstrău – leagăn al științei agricole românești, Ceres, 1987).

În câmpurile experimentale de la Herăstrău (azi cuprinse în perimetrul Muzeului Satului și parte din Parcul Herăstrău) se făceau experiențe de cultură comparative cu grâu, porumb, fasole, cartof, in, plante de nutreț, precum și cu îngrășăminte minerale și artificiale, cunoștințe care, desigur, îi vor fi influențat determinant formarea ca specialist.

În mod sigur, un câștig profesional l-a prezentat pentru cel ce avea să absolute ca șef de promoție școala de agricultură în 1908 lectura Raportul apreciatului agronom Corneliu Roman, publicat în *Anale*, elaborat în 1905, asupra stațiunilor agronomice din Italia și Ungaria pe care le-a vizitat cu prilejul participării la un Congres internațional de agricultură ca delegat al României, și care se desfășura în Italia. În acest fel, tânărul viitor specialist se punea în legătură nu numai că ceea ce era cunoscut la noi în țară ci și cu noutățile din practica și știința agricolă din țări din Apus.

Fără îndoială, proiectând formarea tânărului specialist în contextul mai larg al tezaurului acumulat de știința agricolă românească a timpului nu putem uita că la data respectivă Ion Ionescu de la Brad își publicase principalele lucrări, multe de referință și astăzi sub anumite aspecte, și care este exclus să nu fi făcut parte din bibliografia studiată de viitorul șef de promoție. Și nu numai atât, pentru că în perioada respectivă se afirmă mulți alți distinși agronomi cu a căror operă și activitate a intrat nemijlocit în contact – P. S. Aurelian, Constantin Sandu-Aldea, Gh. Ionescu-Sișești, Corneliu Roman ș.a. Constantin Sandu-Aldea, rudă cu prietenul său, Al. Ciulei, și deci și cu Ionescu-Sișești, venea adesea în Botoșani și-i purta frumoasă prietenie lui Greaca. Între astfel de intelectuali de rasă, care se întâlneau în casa Liceului din Botoșani, unde acum

este laboratorul de criminalistică, Popescu-Greaca se mișca desigur cu dezinvoltură.

2. *Un spirit metodic, sistematic*

Calitățile dovedite în timpul studiilor universitare, raporturile permanente cu somități ale științei agricole în domeniu, faptul că chiar de la început a funcționat ca profesor și director al școlii practice de agricultură din Pilipăuți, și apoi al celei similare din Bălușeni, i-au accentuat caracterul analitic, sistematic, deprinderile de a sintetiza din mulțimea faptelor concluzii cu valoare generală, pe care și le expune în scris. În publicațiile vremii îl vom întâlni frecvent încercând să dea un caracter de raționalitate demersurilor tehnice și economice ale factorilor decizionali în domeniul agriculturii.

Articolele sale din *Junimea Moldovei de Nord* care apărea la Botoșani (începând chiar din nr. 1/1919), *VIAȚA AGRICOLĂ*, bilunar al Societăților Agronomilor, din conducerea căruia făcea parte în calitate de membru în Consiliul Societății Agronomilor (cum apare în nr. 1, an XI, din 1.01.1920), *Pagini Agrare și Sociale* etc. dovedesc o viziune globală fundamentată științific asupra problematicei agriculturii și agricultorului român, pentru care întrevode soluții ce corespund pe deplin și astăzi – în concordanță, desigur, cu timpul care ne desparte de vremea lui – pentru ridicarea economică și profesională a clasei rurale, bazate pe exploatarea pământului.

În cele ce urmează ne vom opri asupra unora dintre ele:

3. *Un apel de dincolo de mormânt – Nu amestecați interesele politice cu cele tehnice!*

În articolul „*În legătură cu reforma agrară*” (*Junimea Moldovei de Nord*, an. I, nr. 1, 5.01.1919, pg. 33–36), oprindu-se la Decretul-lege de împrăștiere, Ion Popescu-Greaca, gândind în mod realist la opera ce urma să fie înfăptuită, observă și anumite imperfecțiuni în conceperea acestei mari reforme, care însă puteau fi depășite de reglementări adecvate ulterioare.

Pornind de la faptul că „opera trebuie înfăptuită”, că necesitatea ei diferă de la o regiune la alta și impune diferențieri în modul de aplicare, consideră că reforma generală poate „suferi mlădieri după regiuni, după necesități, după nevoia și desimea populației etc.”. Fără să cităm prea larg din articolul menționat, cuprins, de altfel, ca anexă la lucrarea de față, vom menționa doar că, una dintre soluții pe care o recomandă este „*să se constituie de urgență Obștii de cumpărare – organizate pe alte baze – care să ia asupra lor, odată cu porțiunea de moșie ce se cuvine după cotele stabilite și inventarul corespunzător al cultivatorului mare – și care obști, prin munca obligatorie a*
www.cimec.ro

tuturor locuitorilor din comun – obligativitatea muncii se impune – vor cultiva întreaga suprafață a moșiei cedată ca însăși cultivatorul mare, până la împărțirea în loturi și colonizarea ce va urma“ (avea în vedere zonele cu populație agrară rară).

Deci preconiza o etapă intermediară de înfăptuire a reformei agrare, care să nu conducă la scăderea producției, a cărei necesitate s-a relevat și recent în procesul de colectivizării din anii de după 1989. Dar, ca și acum, nici atunci specialiștii agricoli n-au fost ascultați. Tocmai de aceea, el revine asupra acestui subiect mai târziu.

În articolul „*Producția agricolă în legătură cu reforma agrară*“ (VIAȚA AGRICOLĂ, anul XIV, nr. 9 din 1 mai 1923, pg. 263–273) Ion Popescu-Greaca face constatarea că după primul an de aplicare a reformei agrare, când în primăvara anului 1919 au fost defalcate și date micilor proprietari prin expropriere 2.224.587 ha, au rămas necultivate 350.000 ha în regiunile cu pământ mult iar producția a scăzut mult în toate zonele țării. Analiza asupra factorilor concurenți la o stare de lucruri și concepția sa despre orientările necesare pentru a scoate agricultura românească din această situație capătă valoare de adevărat program de acțiune.

În articolul-studiu menționat, el ridică câteva aspecte:

I. Mai întâi, cu date indubitabile demonstrează că „*intensificarea producției agricole și implicit a exportului de cereale*“ sunt determinate pentru situația valutei noastre și a situației țării în general.

II. Cauzele care au condus la scăderea producției agricole nu numai în timpul și din cauza războiului mondial, ci și după aceea, în opinia sa au fost:

1. *Lipsa de instrumente și mașini agricole*; insuficiente înainte de război, împrăștiate în timpul acestuia prin distrugere, nereluarea – la timpul respectiv – a producției la nivelul antebelic.

2. *Micșorarea inventarului viu* – vitele de muncă;

3. *Lipsa de semințe* – nici suficiente, nici de calitate;

4. *Restrângerea mijloacelor de comunicație și transport*;

5. *Măsurile restrictive impuse de guvern asupra unor produse agricole, ca și taxele mari de export puse asupra altora*;

6. *Schimbările în repartitia proprietății rurale de după 1919.*

Analizând aceste aspecte pe rând, autorul remarcă și obiectează că instrumentele și mașinile agricole lipsesc agricultorului și datorită scumpetei lor excesive; animalele de muncă s-au împrăștiat și prețul lor a crescut nemăsurat. În scopul de a satisface necesarul de grâu de sămânță, recomandă conducătorilor de societăți cooperative, bănci populare, obști, cooperative agricole, cooperative

de consum etc. să introducă în cultură și grâul de primăvară, ca măsură imediată.

Dincolo de valoarea momentană, trecătoare a unor astfel de concluzii cu măsuri aplicabile *atunci* și *acolo*, se întrevăd în observațiile sale altele cu bătaie lungă, lesne de altfel de detașat. În corpul aceluiași articol stăruie asupra *raportului dintre mărimea proprietății și nivelul producției*. Aceasta îi oferă prilejul să releve anumite stări și să degajeze concluzii mai generale referitoare în special la exploatarea micilor proprietăți. Drept argumente el prezintă următorul tablou asupra agriculturii românești de după exproprierea din 1919:

- proprietatea mică, sub 10 ha (cu lot generalizat de 5 ha reprezintă 76,84 % din suprafața totală cultivabilă a țării, respectiv 6.014.036 ha; era repartizată la 939.939 capi de familie;

- proprietatea mijlocie, cu 826.800 ha, cu proprietăți cuprinse între 10–100 ha, deținea 10,56 % din terenul cultivabil și aparținea la 38.723 proprietari (în medie 21,35 ha);

- proprietatea mare, cu 985.960 ha, de peste 100 ha ca întindere, era deținută de 3.586 proprietari, cu o pondere în cultivabil de 12,61 % (275 ha, în medie).

4. „Pământul, tot sătenii l-au muncit și mai înainte, foloasele nu erau ale lor”.

Din această analiză, el desprinde concluzia că „asupra micii proprietăți, deci, urmează să ne îndreptăm ochii cu toții, pentru a o pregăti bine profesional și a o organiza în vederea unei producțiuni sporite și în vederea plasării produselor ei în condițiunile cele mai bune”. Căci în graba cu care s-a decretat și legiferat ulterior reforma s-au strecurat erori de ordin economic ce cu greu vor putea fi remediate.

Între erorile produse, sunt semnalate și unele care ne sunt apropiate. Iată una din remarcile sale, scrisă în graiul frumos al vremii, într-un stil direct și plin de adevăr: „... *Reforma făcându-se într-o epocă revoluționară, politica de partid s-a amestecat în elaborarea ei și ... a început prin a se da cât mai repede în proprietate definitivă. Ori nu de proprietate definitivă aveau nevoie sătenii noștri numaidecât, ci de folosința pământului, pe care ei îl munciseră și mai înainte dar foloasele nu erau ale lor.*”

Popescu-Greaca lucrase direct la aplicarea reformei agrare în câteva sate din județele Dorohoi și Botoșani și cunoștea bine starea de lucruri. Mulțumiți de felul cum o aplicase, țăranii din Santa Mare, în porțiunea în care acum se intră dinspre Botoșani în sat au dat numele de Greaca, în onoarea sa, cătunului nou

constituit în urma reformei. Nume de acestea s-au păstrat până la reforma administrativă din 1968. Obiecția lui, așa cum a fost enunțată mai sus, venea din activitatea practică pentru a cărei eliminare el avea și o soluție, dar care n-a fost aplicată. Anume, ea consta în etapizarea reformei, în sensul că la început pământul trebuia să fie folosit prin obștii și comitete de exploatare, până când exproprierea era definitivă și se știa precis ce s-a expropriat, până când se măsura și cadastra vechea proprietate țărănească și se comasa în mod economic, pământul atribuindu-se după criteriile stabilite într-un chip rațional, în raport de considerente tehnice, astfel ca trecerea de cultură în mari proprietăți la cultura parcelară a sâtenilor să se facă lent, adaptându-se tehnicii agricole și cu pregătirea profesională adecvată.

5. Adevăruri rostite la început de veac pe care destui nici azi nu vor să le creadă

Pentru remedierea stării de lucruri ce s-a creat prin aplicarea cu atâtea deficiențe a reformei venea cu soluții, nu încă înainte de a pune în lumină din nou pricinile scăderii producției și anume:

„1. *Marea proprietate posedă lanuri de formă economică*, putându-se lucra cu ușurință și de o mărime așa ca să se poată face o rotațiune sistematică a plantelor; spre deosebire de mica proprietate parcelară, care posedă adeseori bucăți prea mici de pământ și de o formă ce adeseori nu îngăduie lucrarea.

2. *Marea proprietate a putut folosi instrumente și mașini* care înlocuind brațele și sporind munca, sporesc simțitor veniturile;

3. *Marele proprietar* – sau personalul exploatării – *era mai bine pregătit profesional*, putând conduce mai rațional exploatațiunea și avea ca atare venituri mai mari“.

... Iată adevăruri rostite la început de veac, pe care unii nici azi nu vor să le audă, nînțelegând că se poate opera foarte bine cu avantajele marii proprietăți dacă exploatările agricole sunt organizate științific, dacă proprietarii lor sunt organizați adecvat.

Două căi vede Popescu-Greaca de urmat pentru ieșirea din situație, căi ce sunt conforme cu practicarea unei agriculturi moderne și astăzi. El le numește:

a) *Educațiune profesională și*

b) *Organizațiune*

Ce conținut dă el acestor enunțuri?

Nu e de conceput ca agricultura să fie practică de oameni fără pregătire profesională adecvată. Această chestiune o pune pe prim plan și propune ca sătenii, adică proprietarii de pământ să fie instruiți prin:

- Conferințe;
- Școli de adulți;
- Școli practice de agricultură;
- Școli agricole de iarnă;
- Stațiuni experimentale și mici ferme demonstrative, cât mai dese, care, pe lângă exemplul viu pe care să-l dea, să procure sătenilor semințe selecționate, animale de rasă etc.;
- Expoziții și concursuri etc.

... Văzând aceste sugestii, azi puține ar mai fi de adăugat la un eventual program în domeniu!

Ce vrea d-l Greaca prin *Organizațiune*? Cităm textul autorului: „*Prin organizațiune înțeleg asociațiunea sătenilor în tovărășii, prin ajutorul cărora să poată și ei să folosească mașinile mari în exploatare și a organiza vânzarea produselor lor*“.

Asocierca spontană pe care o facem noi, cci de azi, între *tovărășii* d-lui Greaca și *îtovărășirile tip TOZ*, de filiație stalinistă, stârnește, în mod firesc refuzul și față de cuvinte. Dar cooperația nu e de obârșie comunistă în sensul cu care am investit în timp acest termen ci este în firea omului, „ființă socială până-n străfundurile structurii sale sufletești“, după o expresie deja consacrată.

6. Statul nu este un bun gospodar. Viitorul e al fermelor private

În aceste complexe activități de ridicare a agriculturii românești Popescu-Greaca acordă un rol deosebit agronomilor, cărora le cere să dea sătenilor îndărăt, sub formă de învățăminte, „*aceea ce, cu atâta sacrificiu, ei ne-au dat până am ajuns ceea ce suntem*“.

Văzând rolul „asociațiunilor“ pentru organizarea pe baze comerciale a agriculturii, Greaca nu ignoră câtuși de puțin rolul fermelor mici. În articolul „*Fermele mici*“ (Junimea Moldovei de Nord, anul I, nr. 15/15 oct. 1919), scris împreună cu C. Văleanu, de acord cu alți autori, el remarcă faptul că „fermele mici sunt chemate a juca un mare rol“, ca unele în care se dezvoltă lesne inițiativa, ncîngrădită de birocrație. „*Statul nu este un bun gospodar*“. Chiar și la „fermele agricole, la școli de agricultură etc. totul trebuind să se facă cu ordin și tocmai aici nu se poate lucra astfel, ci cu pasiune și libertate de acțiune“.

Prin aceste idei, el militează mai ales pentru privatizare în agricultură subliniind că „*administratorii și directorii ziselor instituții s-au lovit, în avântul lor, ori de ordinile d-lui Ministru, ori de legea contabilității statului, care au avut darul să slăbească entuziasmul celor cari își consacră tot, întreaga activitate pentru ridicarea la un nivel înalt a instituției ce o conduce. Proba o avem – constată concluziv – în starea de lăncezeală în care se găsesc aceste instituții din agricultură*”.

Bune rezultate, în concepția sa, pot da fermele private constituite cu ajutorul statului. În acest sens se sugerează „*Fermierul, ajutat de stat, pe risc propriu, va lucra cu râvnă și beneficiul va fi general*”. Cine să fie acest fermier? Opinia lui Greaca este că „Dacă s-ar ajuta absolvenții diferitelor școli de agricultură superioare și inferioare și chiar agricultori practici, buni gospodari, dornici de a face o agricultură mai rațională, atunci progresul ar fi altul ...” În acest sens și propune ca statul să vândă terenurile din fermele sale agronomilor și agricultorilor distinși, cu credite pe termen lung, astfel ca anuitatea (amortismentul, dobânda) să fie foarte mică și în care să lucreze neîngrădiți de paralizantele ordine de sus, complicatul sistem de contabilitate și justificări de bani, ce se practică în astfel de structuri.

La capătul acestei treceri în revistă a vicțiilor, activității și concepției sale despre agricultură și sensul dezvoltării ei putem afirma cu temei că Ion Popescu-Greaca s-a numărat printre reprezentanții de frunte ai breslei agronomilor. Potrivit unor date el a contribuit la redactarea multor articole din *Marca Enciclopedie Agricole*.

În vol. IV al *Marii Enciclopedii Agricole* (Mi-Poro), apărut în editura P.A.S. (Pagini Agrare și Sociale) București, la Imprimeria CURENTUL SAR, tipărită în 1942, directorul magistralei lucrări, în *Lămurire*, apărută pe post de precuvântare sau prefață, găsește cu cale să-i adreseze mulțumiri în mod nominal, scriind următoarele: „*Iată pe colegul Popescu-Greaca, Directorul agriculturi din Bucovina, și pe St. D. Spătaru, Directorul Agriculturii Basarabene, care, din propria lor inițiativă, ne-au făcut serioase achiziții de Enciclopedii (...) ne-au dat încurajarea de a merge înainte ...*”; aceasta și în legătură cu faptul mărturisit cu o pagină mai înainte, anume că, lucrarea, atât de interesantă și bine documentată, „nu s-au găsit mai mult de o sută de inși care să și-o fi procurat, pe cont propriu, prin comandă”.

Puține dintre articolele care privesc practica agricolă, sunt semnate în această lucrare mare, ele cumulând, adesea, opiniile a mai multor colaboratori, după cum mărturisește însăși directorul ediției. Dar contribuția sa este neîndoiebnică. Printr-o scrisoare personală ce i-o adresează la 14.XI.1944 din București, ing. agr. C. Filipescu îi explică d-lui Greaca: „Războiul este pe cale

de a-și înceta cursul său. Lumea se va liniști și va purcede la operă de refacere și întregire. Toate îndeletnicirile vor începe a și jalona căile și perspectivele legate de o viață nouă, clădită pe aspirații și realizări impuse de noul ideal etico-social. Nici noi nu ne vom lăsa mai prejos. De aceea ne-am hotărât să punem sub tipar ultimul volum – al VI-lea din serie, al MARII ENCICLOPEDII AGRICOLE.

În legătură cu această intenție, d-l Greaca era informat asupra cuprinsului: „biografia și bibliografia tuturor savanților care s-au ocupat cu agricultura, ramurile anexe și ajutătoare, cât și geografia agricolă și economică mondială” și era rugat să expedieze „cât mai curând, urgent” datele cerute, în chip „cât mai complet” în acest scop. O cerință la care vrem și noi azi să răspundem prin prezenta lucrare era formulată astfel: În special n-am vrea să lipsească dintre aceștia înaintașii noștri autohtoni, care, din vremuri trecute, au luptat și au contribuit la progresul agriculturii sau ramurilor sale, dar despre care azi nu se mai vorbește, deși activitatea lor, în timpul acela, a însemnat un îndemn, o pârgă de progres și o realizare de toată lauda. Este o datorie din partea noastră să le înscriem numele în această lucrare documentară și să trezim în memoria contemporanilor vrednicia lor activitate și eventual să le reînnoim lucrările pentru a le pune la îndemâna tineretului”.

Prețuirea de care se bucură printre contemporani se relevă și din faptul că în cuprinsul scrisorii de care aminteam C. Filipescu i se adresează menționând în termeni ca aceștia – „*ca unul ce sunteți binecunoscut în istoriografia țării*”, afirmația pe care nu credem să o fi făcut de simplă circumstanță.

7. Agronomul – ofițer Popescu-Greaca Ion și ofițerul – agronom!

O latură a activității sale este de ordin militar. Bazați pe amintiri de familie menționăm că în 1913, în timpul războiului româno-bulgar (10–17 iulie 1913), Popescu-Greaca a fost încorporat în Regimentul 69 infanterie din Dorohoi, de care avea să aparțină apoi și în campania primului război mondial. De altfel, la 28 noiembrie 1913 a fost înaintat la gradul de sublocotenent de rezervă (cf. Înalt Decret 6700/Ordin de zi 918/1913, pub. în M. Of. 54).

Trei ani mai târziu, în vârtejul primului război mondial (România avea să declare război Austro-Ungariei la 27 august 1916), Popescu-Greaca este chemat din nou sub drapel la 15 august 1916. Două luni mai târziu, la 1 noiembrie, este înaintat la gradul de locotenent de rezervă. E de menționat că, în fapt, concentrat pentru instrucție fusese încă de la data de 31 iulie 1914, iar în 25 sept. același an primește un concediu și este concentrat din nou pentru instrucție pe 28 aprilie.

1915 fiind deconcentrat – ținea de același Regiment 69 din Dorohoi la 10 iulie 1916 ca în ziua de Sf. Maria, deci o lună mai târziu să fie mobilizat și trimis pe front cu partea activă, ca adjutant al Reg. 69 Inf., prin ordinul de zi nr. 54/916.

Avansarea sa în gradul de locotenent la 1 noiembrie 1916 se leagă de fapte de arme memorabile. În brevetul Înaltei distincții ce i s-a conferit – *Ordinul „Coroana României” cu spade în gradul de cavaler*, acordat la data respectivă, se arată că în calitate de sublocotenent în rezervă *a condus cu mult curaj un pluton de asalt și a determinat căderea unui sat*. Un an după aceasta, în care răstimp îndeplinise cu rigoare ordine și dispoziții importante pentru reușita românească pe câmpurile de bătaie, la 1 septembrie 1917 este avansat la gradul de căpitan.

8. *Pe frontul pâinei, bătăliile au nevoie ca și pe câmpurile de bătaie, de comandanți de elită.*

Țara trecea prin greutăți, lipsa pâinei, produsele agricole erau neîndestulătoare și nu mai ajungeau nici oștirii, nici agricultorilor. După cum menționa chiar el într-un articol scris la sfârșitul anului 1918, se ajunsese la o situație că atunci când i se făcea socoteala fiecăruia de grăunțele de care avea nevoie, conform rațiilor vitelor oștirii, nu numai că nu i se putea lua nimic cultivatorului respectiv, dar mai trebuia să i se mai dea“. În aceste condiții se consideră că aportul său ca specialist agricol e mai important decât cel militar și, la 10 noiembrie 1917, este demobilizat din armata regulată și mobilizat pe loc în calitate de Agronom regional al județului Botoșani iar de la 31 martie 1918 (I.D.R. 443/918) este demobilizat.

9. *Sub patru regi ...*

Meritele sale de militar și agronom aveau să-i fie recunoscute prin numeroase distincții de către statul român, unele prețuind în aceeași măsură și calitatea de specialist agricol. Numai pentru campania din 1913, *Carol* nu i-a conferit nici o distincție ulterior, însă, prin decrete semnate de *Ferdinand I* (Ordinul Steaua României în gradul de ofițer din 4 ianuarie 1924), miniștri de război ai României (Medalia „Victoria” a marelui război pentru civilizație 1916–1921 dată la 30 iulie 1924; și aceeași medalie, la 30 octombrie 1924; „Crucea Comemorativă a războiului 1916–1918” cu baretele Ardeal, Carpați, Oituz, Mărășești dată la 15 decembrie 1924; Furajera (n.n. sens pierdut astăzi) „Steaua României”, acordată la 27 noiembrie 1931), de *Carol al II-lea* (Ordinul

Coroana României în gradul de comandor – la 15 iulie 1935), *Mihai I-lu* (Ordinul Steaua României în gradul de comandor – la 9 mai 1942) și *Mareșalul Ion Antonescu* (Ordinul „Meritul Agricol” în gradul de cavaler – la 23 septembrie 1942) au cinstit munca unui om care și-a servit țara, parafrazându-l pe Enescu, atât cu spada cât și cu iscusința sa de specialist agricol și nu o singură dată, cu condeiul, care a intrat adânc în conștiințele agricultorilor de rând.

Popescu-Greaca a iubit Botoșaniul. Trimis adesea să lucreze prin alte zone ale țării, s-a întors mereu la Botoșani, unde avea casa și o mică proprietate – de 5 ha de pământ, în urma împrumutării din 1921, în zona unde se află acum baza de prelucrare a societății de Plante Medicinale – PLAFAR și alte câteva societăți. Avea vie, livadă cu soiuri productive care produceau poame ce făceau deliciul familiei. Căci Popescu-Greaca a avut o familie românească temeinică. Soția sa, Aglaia, de care am mai pomenit, cu zece ani mai tânără (născută la Dorohoi în 1895) i-a dăruit patru copii.

10. *Un arbore cu ramuri viguroase ridicate cu îndrăzneală spre înalturi*

Întâiul născut în familia agronomului Ion Popescu-Greaca și a soției sale Aglaia a fost Radu. El a venit pe lume la 7 decembrie 1908, încă pe vremea când se afla la Pilipăuți, ca profesor și director al școlii. Radu avea să facă școala primară în Botoșani, iar apoi și-a continuat pregătirea la Iași și Cernăuți în licee militare.

După bacalaureatul de la Cernăuți luat cu strălucire, continuă pregătirea la Școala militară din Sibiu încă trei ani, iar apoi o școală specială de cavalerie în același oraș, pe care o încheie clasificându-se al II-lea în promoția sa. Obținând gradul de locotenent de cavalerie este trimis în această calitate la Regimentul 8 Roșiori unde, ținându-se seama de calitățile sale, devine aghiotantul col. Cornea, funcție pe care și-o menține și în subordinea generalului Petre Dumitrescu, care conducea armata de cavalerie și plecase pe front în această calitate.

Împreună cu superiorul său a participat la toate acțiunile militare, din 1940 până în 1945, aflându-se mereu angajat efectiv în luptele duse de armata română. Pentru meritele sale a fost avansat până la gradul de maior și a fost decorat. A avut, ulterior, sub regimul comunist anumite greutăți, deoarece se căsătorise cu fiica unui moșier, care îi dăduse ca dotă 50 ha de pământ. Acestea erau exploatate în fond de socrul său, însă îndată după război a avea pământ devenise o povară grea și chiar o vină ...

Disponibilizat din armată, după război se încadrează la Institutul de Geofizică din București, unde desfășoară o activitate bine cotată.

Fiica lui Radu, Anca Popescu-Greaca, căsătorită cu prof. univ. Mara Constantin, apreciat plastician pe plan internațional și-a urmat soțul în Suedia, unde acesta își face nume și renume, pe lângă apreciat dascăl, fiind prezent și în nenumărate expoziții de artă plastică de pe mapamond. Pe timpul cât a funcționat la București, la Academia de bellarte, Constantin Mara, a primit o bursă „Grigorescu“, beneficiu de care s-a folosit plecând la studii în Italia, Franța, Suedia și în alte țări. Revenit în țară s-a simțit insuficient promovat și în 1980 pleacă în Suedia cu familia, unde meritele sale aveau să fie mai bine puse în valoare. Despre o expoziție personală a sa, deschisă la Stokhol o personalitate în domeniu scria „Constantin Mara, un mare artist care face să retrăiască renașterea în timpul nostru. Gândurile ne duc la Florența, simțim cum el construiește plin de dragoste o punte pentru a ne transmite moștenirea culturală de puritate și optimism dintr-un timp de aur al istoriei artei“. (Caietul de sală al expoziției Constantin Mara, Gallery Together, Stokholm, 4–17 nov. 1983).

Firește, în Suedia nici Anca nu este un oarecare. Ea lucrează la prestigiosul Institut de Medicină Karelinske. Din căsătoria cu Mara, a născut doi băieți încă în România pe care i-a luat în Suedia. De bună seamă, nici acolo nu-i simplu de crescut copiii. Încât, în sprijin i-a venit mama, care s-a mutat și ea în Suedia. Divorțul cu tatăl Ancăi intervenise însă mai înainte chiar de plecarea din țară. Rămas singur, Radu se recăsătorește în 1970 și continuă să lucreze la Institutul de Geofizică, până în martie 1979. Trei luni mai târziu – în iunie 1979, trece la cele veșnice. Nepotul lui, fiul Ancăi, păstrează întreg numele străbunicului Ion Popescu-Greaca, păstrează, ca și toată familia sa din Suedia și cetățenia română. Este un copil dotat și a câștigat o bursă de studii în Anglia unde își face pregătirea universitară. Mai are un frate, Luca, încă elev la Stokholm. Din Anglia și Suedia, gândul lor se îndreaptă cu respect spre arborele falnic care a fost strămoșul lor ce-și doarme somnul de veci între salcâmi de la Pacea.

... Al doilea venit în familia lui Popescu-Greaca este o fată – singura dintre cei patru copii pe care i-a avut Ortansa. S-a născut la Bălușeni, la 20 octombrie 1914. Școala primară (cl. I–II-a) o urmează la Dorohoi și (cl. III–IV-a) la Botoșani iar liceul chiar acolo unde avea să devină mai târziu profesoară – la „Carmen Silva“, liceu de fete la vremea respectivă, care a luat după război numele lui „Mihai Eminescu“ – nici o instituție de învățământ neputându-i numele.

Dotată de la natură cu o sensibilitate deosebită și aplecare către artele frumoase, în mod firesc, se îndreaptă către studii de profil. Așa se face că între 1932–1938 studiază la Conservatorul din Iași devenind diplomată a „Academiei de Muzică și Artă Dramatică George Enescu“ din Iași, secțiunea pedagogică. În paralel a urmat și cursurile Seminarului Pedagogic al Universității din Iași, pe

care l-a absolvit cu distincție în 1938. Din aceea perioadă datează studiile sale la Facultatea de filosofie (pedagogie) și literă de la universitatea ieșeană, făcute cu celebrul profesor Ștefan Bârsănescu, care i-a predat pedagogia generală, Psihologia și Didactica. Ca studentă a făcut asistență și practică la lecții de cultură generală și muzică, lecții de probă și model la Ansamblul „Carol I” și la clasele de liceu III–VI. Lucrarea sa de diplomă a purtat titlul „*Educația națională prin muzică*”, muzicii făcându-i astfel un fel de jurământ de credință, pentru că în calitate de profesor de muzică, cu specialitatea pian – a parcurs toate treptele didactice, de la profesor de școală primară la cea de profesor de liceu, metodist, inspector și îndrumător al catedrelor din domeniu. Între 1941–1944 a predat muzica la Liceul ortodox de fete din Cernăuți. Scurtă vreme, a predat, de asemenea, la același liceu aflat în refugiu la Curtea de Argeș iar perioada

1945–1946, la Câmpina, la Școala de educatoare.

Din anul 1945, când s-a căsătorit la București cu doctorul veterinar Ioan Bodnaru, viața vlăstarului feminin al familiei Grecu s-a împletit intim cu a acestui distins profesionist, veteran al războiului trecut, decorat cu distincții militare și civile („Coroana României” și „Ordinul Muncii”). Împreună s-au mutat în vara anului 1946 la Botoșani, în casa familiei din str. Luchian 7, unde locuiesc și astăzi, rămânând aici într-o desăvârșire profesională și cetățenească. Doctorul a pus umărul la înființarea Spitalului veterinar, a dispensarelor de profil și laboratoarelor veterinare, instruind colegii mai tineri, crescătorii de animale prin ferme directe dar și prin scrisul său în publicațiile vremii, iar doamna Bodnaru, a crescut și educat generații de elevi de-a lungul celor 39 de ani serviți în învățământ, cu rezultate care impresionează. S-a detașat prin talentul și dăruirea cu care s-a dedicat instruirii elevilor, căutând să le cultive dragostea pentru muzică prin audiții muzicale – concerte, discuri, alte mijloace de imprimare. În acest context a visat ca fiecare elev să devină în primul rând un *ascultător* de muzică, învățând s-o înțeleagă și să o iubească, să lege problemele de stil și interpretare cu cele de tehnică și simțire muzicală, printr-un repertoriu atractiv, educativ, potrivit cu nivelul de pregătire și înțelegere al elevilor din diferite clase. O semnificație deosebită a acordat organizării a numeroase producții muzicale ale elevilor cu public.

Privindu-și în acest fel munca, aflându-se într-o colaborare bună cu cei mai mulți dintre colegi a avut și reușite notabile. La Botoșani a funcționat mai întâi la Liceul Industrial de Fete (1946–1952) iar apoi la diverse școli, inclusiv la Școala Pedagogică de învățătoare. Între 1952–1976, la Liceul de artă și muzică, fiind profesor de pian a avut printre elevi numeroase elemente dotate, ajutate de ea să se afirme. Într-o enumerare succintă ne-au fost prezentate 22 de nume de profesori de pian de notorietate, care funcționează în Botoșani,

București și Constanța, dar și la Opera din Stockholm (Gogolea Gabriela), precum și mai mulți profesori ce lucrează acum în Israel (ca o curiozitate, printre ei și anume Richard Wagner).

Între personalitățile care i-au fost eleve, d-na Ortansa mai notează la loc de frunte pe Stella Luncan-Serpeanu și Gabriela Mineață, cu rezultate de răsunet la concursuri internaționale, Felicia Mareus și Silvia Kelmer, pianiste aflate acum în Israel cu activitate concertistică deosebită. În legătură cu acest Richard Wagner consemnăm și următoarele amănunte – este aviator și conduce în Israel o formație de muzică ușoară. De mulți alți elevi, d-na Bodnaru își aduce aminte cu mândrie și mărturisim că numai spațiul limitat totuși al acestei lucrări ne determină să nu-i înșirăm pe toți, câți ar merita. D-sa și-a petrecut anii de pensie în casa părintească, din str. Luchian 7, alături de soțul său, dr. Bodnaru și el pensionar, înconjurați cu respect de vecini, în demnitate pilduitoare pentru concetățeni. În anul 1996 a trecut în rândul celor drepți.

La aniversări, așa cum a fost la Centenarul Liceului Eminescu (1987), iar în alte ocazii, foștii elevi o invitau cu respect pe venerabila profesoară care a trudit, în specificul familiei Greaca la înzestrarea și afirmarea școlii muzicale botoșănene.

Al treilea venit în familia lui Popescu Greaca a fost băiat – Vlad (n. 28 noiembrie 1916, la Dorohoi). Militar de carieră, șef de promoție, cu studii la Cernăuți și Constanța, a fost comandant de escadrilă de submarine V 51, de vânătoare, în Marea Neagră, îndeplinind misiuni umanitare sub pavilionul Crucii Roșii, în afara apelor teritoriale. Rănit în război, a fost decorat pentru faptele sale. La sfârșitul războiului trecut s-a angajat la o întreprindere de foraje miniere, calitate în care a lucrat și la Miorcani-Botoșani, descoperind și recomandând punerea în valoare a nisipului cuarțos de acolo, de cea mai mare puritate din țară și nu numai. Fiindcă în răstimp a absolvit cursurile facultății de foraje din București, la fără frecvență, s-a încadrat la DIAROM, producătorul român de diamante industriale folosite în forajele minere, unde a avansat până la postul de director. La 18 februarie 1983 a încetat din viață în Spitalul Panduri (Referitor la Vlad Popescu vezi și „Magazin istoric“, noiembrie 1993 și „Știință și tehnică“ august 1989).

Ultimul născut, Ioan (Botoșani, 22 iulie 1923) a fost aviator. După ce a urmat Laurianul de la Botoșani, liceul militar din Cernăuți, în 1940 a terminat ca șef de promoție Școala de aviație din Mediaș. Ca și fratele său mai mare, de la marină, el s-a distins în lupte aeriene și curând a avansat până la gradul de colonel. Cu acest grad și-a încheiat cariera, în calitate de comandant al Școlii de aviație din Focșani, în anul 1965. De pe acest post a trecut la TAROM și a lucrat încă ani buni pe rute internaționale ca pilot. După ce a funcționat un timp în conducerea TAROM-ului, s-a pensionat și s-a retras la Breaza, unde are o

vilă și se ocupă de pomicultură, mecanică și politică. De aici i-a venit, într-un rând, calitatea de consilier în conducerea orașului Breaza. Uneori este solicitat să arbitreze în sporturi aviatice.

Deci, iată, și toate acestea trebuie trecute în dreptul realizărilor distinsului agronom care a fost Ion Popescu-Greaca. Căci nu existăm numai prin noi și faptele noastre, ci și prin urmași și faptele lor. Viță de român vrednic, viguros ca și arborii singulari care cresc în câmpiile fertile, născut parcă anume să înfrunte arșița, gerurile și vânturile, Ion Popescucu-Greaca n-a făcut degeaba umbră pământului. Cu strălucita lui personalitate, el vine de peste timp către noi cu îndemnul vizionar, rostit într-o împrejurare crucială pentru țară, și care răsună foarte actual:

„Este timpul, domnilor – și mă refer în special la cei ce au ieșit din mijlocul poporului – să dăm sătenilor îndărăt, sub formă de învățăminte, aceea ce cu atâta sacrificiu ei ne-au dat până am ajuns ceea ce suntem – și să avem toată nădejdea că acei ce au vrednicie și cu nemăsurate jertfe au apărut pământul acestei țări, vor fi tot așa de vrednici să-l pună în valoare“ (Viața Agricolă, nr. 9/1923, pag. 273).

BIBLIOGRAFIE

1. Almanahul plugarilor (Almanahul P.A.S.), 1924, București.
2. Amintirile D-nei Ortansa Bodnaru, fiica lui Popescu-Greaca (mss).
3. Arhiva familiei Bodnaru, cu manuscrisele lui Popescu-Greaca.
4. Marea Enciclopedie Agricolă, Ed. P.A.S., 1942, București.
5. Junimea Moldovei de Nord, 1919, col. Arhiv. statului Botoșani.
6. Viața Agricolă, col. 1920 și 1923, București.
7. Revista Moldovei, col. 1922–1925, Botoșani.
8. Gh. Anghel – Vatra de la Herăstrău, leagăn al științei agricole românești, Ed. Ceres, 1987, București.
9. Ioan Balan – Personalități dohoroiene: Gh. Ilie Cucu, filantrop (lucrare în manuscris), Dorohoi (monografie).
10. A. Băltărețu – Milenii de istorie, Albatros, 1970, București.
11. *** – Tezaurul toponimic al României, Moldova, București, 1991.
12. Al. Păunescu et Co – Repertoriul arheologic al județului Botoșani, vol. I–II, București, 1976.
13. *** – Istoria lumii în date, București, 1969, Ed. Enciclopedică.
14. Tribuna agriculturii, 5/1992, Botoșani.
15. Victor Tufescu – județul Botoșani, Ed. Academia, 1977.
16. Anuarul statistic al României, 1991.
17. Botoșani, Monografie, Ed. Sport-Turism, 1980.